

אלול התשפ"ד
מפטיר שוש אָשישׁ

לעילוי נשמה הרב הפּוֹפֵּץ בֶּן אַסְתֶּר זצ"ל

פרשת ניצבים וילך

עלון חידושי תורה ופרפראות מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינה דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת ניצבים 40 פסוקים, בפרשת וילך 30 פסוקים, סה"כ 70 פסוקים = **אלול בא, ודודי לי**
אָנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי (שה"ש יא) הוא משל שהמשיל שלמה המלך ע"ה בישר השירים על אהבת עם ישראל וה' יתברך. 'אני' הם ישראל, 'ודודי' הוא הקדוש ברוך הוא. ראשי התיבות של **אָנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי** הם **אלול**, ורומזים על חודש אלול, ועבודת ה' בחודש אלול. 'אני לדודי' הוא העבודה בחודש אלול באתערותא דלתתא, 'ודודי לי', הוא התגלותו של הקב"ה בראש השנה ויום כיפור. (לקוטי תורה)
בפרשת וילך 2 מצוות עשה: הקהל במוצאי שביעית • לכתוב כל אחד מישראל ספר תורה לעצמו. (ספר החינוך)
נצבים ר"ת נותן צדקה בסתר ינצל ממות. כדכתיב (משלי יב) **וְצַדִּיקָה תַצִּיל מַמוֹת**. (נפלאות מתורבת)

פרשת ניצבים יש בה 40 פסוקים, פרשת וילך 30 פסוקים ופרשת האזינו 52 פסוקים. פרשת וילך כנגד 30 יום של חודש אלול שבו הצדיקים ממחרים לחזור בתשובה. פרשת ניצבים 40 פסוקים, כנגד הבינוניים שעדיין תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, שהוא יום הארבעים מחודש אלול. פרשת האזינו 52 פסוקים, כנגד הרשעים שנזכרים לשוב בהושענא מפכר, עד שֶׁיִצְרָח את חברו. היינו אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ולפיכך לא יעזרהו השם מגיע ליום החמישים ושנים שהוא שמיני עצרת זוכה ליוזאת הברכה' (אמונת עיתך).

אלול – ר"ת אהוב למעלה ונחמד למטה, רמוז שיש באלול לשוב בתשובה שלימה הן על עבירות שבין אדם למקום והן על עבירות שבין אדם לחברו, כי מה שחטא אדם לחברו אין הקב"ה מוחלו על אותה עבירה אלא אם כן מפייס לחברו. (מעם לועז) כדאיתא (יומא ח ט) **עֲבֹרוֹת שֶׁבִּין אָדָם לַמּוֹקֵד, יוֹם הַקִּיּוּם בְּעוֹרְתוֹ כְּפִיּוֹרֵי מִכְפָּר שֶׁבִּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, אִין יוֹם הַקִּיּוּם יוֹמָא דַּאִית בִּיהַ צַעַר וְדַא הוּא רַאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹמָא דַּאִית בִּיהַ דִּינָא קָשִׁיָּא עַל עֵלְמָא נִיהִי הַיּוֹם וְנִעֲבָר אֱלִישֵׁעַ אַל שׁוֹנֵם** (מ"ב ד ה) וימא דראש השנה הוה. ובכל אתר נ'יהי היום דא ראש השנה נ'יהי היום ונבאו בני האלהים (איוב א ו) יום ראש השנה הוה בכל זמנא תרין יומין אינון מאי טעמא בגין דלהוי יצחק כליל דינא ורחמי תרין יומין ולא חד דאמלא ישתכח יחידאי יחריב עלמא ועל דא כתיב תרין זמנין ויהי היום ויהי היום. (זוהר ח"ג רלא א) וכן בהפטרה של ראש השנה נ'יהי היום נ'ינבא אלקנה ונמן לפנה אשתו וכלל בניה ובנותיה מנות. (ש"א א) בפרשתנו **אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם פְּלִכֶם** לפני ה-הנה א-להיכם. היום – זהו ראש השנה, ביום ראש השנה נתייצב כלוננו בפני השם אלוקינו, כולם ללא יוצא מן הכלל – **רְאִשֵׁיכֶם שָׁבְטֵיכֶם זָקֵנֵיכֶם וְשׁוֹטְרֵיכֶם פֶּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל** כולנו נעבור בפני הבורא וכדאיתא (ר"ה י) בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. הכא תרגמו כבני אמרנא. פרש"י: ככבשים שמונין אותן לעֲשֹׁרָן, ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן, שאין יכולין לצאת כאחד. ריש לקיש אמר: כמעלות בית חורון [מקום צר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה]. רב יהודה אמר שמואל: כחיליות של בית דוד [יוצאים בסך זה אחר זה, בצאתם מלמחה]. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת. אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא (תהלים לג טו) **הִצִּיר מַחֵד לֶבֶם הַמִּמֵּין אֶל כָּל מְעֻשֵׂיהֶם**. מאי קאמר? אילימא הכי קאמר: דברנהו לכולי עלמא ומיידח לבייהו כהדדי [כלבן של זה כך לבן של זה] – והא קא חזינון דלאו הכי הוא. אלא לאו הכי קאמר: היוצר – רואה יחד לבם, ומביין אל כל מעשיהם. תנן **וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ** (מ"א ח טז) 'יום ביומו' מאי הוא? אלא הני תרי יומין דר"ה. אמאי תרי יומין? בגין דאינון תרי בי דינא דמתחברין כחדא, דינא עלאה, דאיהו קשיא, בדינא תתא דאיהו רפאי, ותרווייהו משתכחי, וכו'. (זוהר פרשת פנחס) שני ימי ראש השנה הם ה'מח' של השנה. כשם שלגוף האדם יש מח האחראי על כל תא ותא בגוף, כך ימי ראש השנה 'אחראים' על כל נקודת זמן במהלך השנה הבאה. ארבעים ושמונה שעות שמהוות את ה'מח' [מח = 48] של השנה.

חֲזַקוּ וְאַמְצוּ אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּעֲרִצוּ מַפְגַּיְהֶם פִּי י-הוה א-להיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך. (לא ו)
פתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד לומר דאם יהיה להם אחדות גמור שכלם נחשבים כאיש אחד אז כ"י השכינה שורה עליהם כמש"ל על פסוק (איוב כג יג) **וְהוּא בְּאֶזְדֵּי** והוא אחד לא כתב אלא **בְּאֶזְדֵּי** דכשיראל הם באחדות כ"י שוכן בקרבם. וז"ש **אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּעֲרִצוּ**. והסגולה לזה הוא האחדות והיינו דקאמר **פִּי י-הוה א-להיך הוא ההלך עמך** שתהיו באחדות כאיש אחד ואז י-הוה א-להיך הוא ההלך עמך **לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזָבְךְ**. כתיב (תהלים קב יח) **פָּנָה אֶל תַּפְלַת הַעֲרֻעִי וְלֹא בָּזָה אֶת תַּפְלָתִים** התפלה נשתיירה להם שהם מתפללים בראש השנה ויום הכיפורים אל תבוזה אותה מהם ויש המצאה שנשמעת תפלת היחיד בכל זמן כגון שיתפלל עם הצבור בר"ה ויה"כ ויאמר קבל צלותי ובעותין בעידן עתותי וכשיצטרך היחיד בכל עת לדבר אל הקב"ה אמר 'הי' מכת התפלה נשתיירה המזה שמתפללו הצבור באותם הימים כיון דרבים הם והם בקשו על תפלת היחיד שתקובל בכל זמן וז"ש **חֲזַקוּ וְאַמְצוּ בְּרַבִּים כִּי אַחֲ"כ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזָבְךְ** וז"ש (תהלים נה יט) **פֶּדַה בַּשָּׁלוֹם נַפְשִׁי**. (חומת אנך בשם קרבן מנחה)

כתב הרמב"ם - צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת (הלכות תפילה, פרק ח', הלכה א')

כתיב (ד טו) **כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא י-הוה א-להים קרבים אליו פי-הוה א-להינו בכל קראנו אליו**. וכתב (ישעיה נה ו) **דְּרָשׁוּ י-הוה בְּהִמְצָאוֹ קְרִיאָהוּ בְּהִיחָו קְרוּב**. משמע שלא בכל עת הוא נמצא? התם ב'יחיד, ה'כא בצבור. ב'יחיד, אימתי? אמר רבה בר אבוי: אלו עשרה ימים שביין ראש השנה ליום הכפורים. (ראש השנה יא) כתב הכללי יקר - כי ידוע שבכל ימות השנה אין הקב"ה מקבל כי אם תשובת הרבים אבל תשובת היחיד אין הקב"ה מקבל כי אם בעשרת ימי תשובה כמו שלמדו (ר"ה י) מן פסוק **דְּרָשׁוּ י-הוה בְּהִמְצָאוֹ** (ישעיה נה ו) וע"כ רצה הכתוב ליתן טוב טעם ודעת למה צריכין להיות אגודה אחת ביום זה יותר מב'ימים הקודמים על כן בא כמתרין ואמר לפי שהוא ראשון לחשבון עונות, לומר לך כי בוודאי היה מן הראוי לעשותם אגודה אחת בהתחלת השנה כדי שיהיו כך בכל ימות השנה לעשות להם הכנה אל התשובה של כל ימות השנה באם יחטאו ואז יהיו השבים רבים ותהיה תשובתם מרוצה בכל ימות השנה, אך מן ר"ה עד יו"כ אין צורך כל כך לעשותם אגודה אחת שהרי באותן הימים אפילו תשובת היחיד מקובלת, ומן יו"כ ועד סוכות עוסקין במצות סוכה וולוב ואין עושין עונות כי מצוה בעידן עסוק בצום מגינא וצאלא מכל חטא וגם בזמן זה אין צורך כל כך לתשובת הרבים, אך ביום ראשון של הג' שהוא ראשון לחשבון עונות על כן צריכין לעשות בצום היום הזה הכנה אל תשובת הרבים והוא כשיהיו כל ארבע כיתות הללו באגודה אחת ויכפרו אלו על אלו ואז תשובתם רצויה בכל ימות השנה.

שלש תפילות נשמעות: תפילת יחיד בדמעות בכל יום, תפילת יחיד בין ראש השנה ליום הכפורים, ותפילת ציבור בכל יום. (הג"ה אלפי זצ"ל בתפארת שמואל לברכות פ"ג).

פי קרוב אליה דהביר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. (ל יד) אימתי קרוב אליך - בזמן שפפיך ובלבבך לעשותו. אמר ליה שמואל לרב: יהודה: שיפנא, פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, פי ה'כ'י דתתקיים ב'יך ותרורך ס'י, שְׁאַמְרֵךְ: **פִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וְלֹכֵל בְּשִׂרׁוֹ מֵרְפָא**, אַל תִּקְרִי 'לְמַצְאֵיהֶם' אֶלָּא 'לְמַצְאֵיהֶם בְּפִי'. **בִּן יְהוּדֵעַ** - אין הנקודות והטעמים כתובים, וצריך לפתח לו בהם מציאות זו שיהיו משתמרים אצלו על ידי קריאתו בקול שיהיה זוכר אותם ללמוד אותם בלי טעות. **חידושי אגדות** - ר"ל בזמן שערוכה בפיך הרי הדבר קרוב אליך להיות שמור בלבבך לעשותו ואם לאו הרי תשכח מלבבך ולא תבא ללדי עשייה. (עירובין נד א) **באר משה** - בפסוק זה נכללו שלושת היסודות שבהם תלוי קיום התורה, והם **מחשבה, דיבור ומעשה**, והן **בפיך ובלבבך לעשותו**. וכדאיתא בזוהר (ה"א ק א) דהא בעובדא ובמלין וברעותא דלבא לכוונא, בההיא מלה תלייא מלתא. **כתב השל"ה הקדוש** - כל מצוה ומעשה טוב צריך להיות בדיבור ומעשה. הדיבור, הוא שידבר המצוה בפיו קודם שיעשה ויציאנה בשפתיו בלשון אשר היא כתובה, ואח"כ יאמר: הנני מוכן ומזומן לקיים מצוה פלונית למש' יחוד וכו'. ותמיד יהיה כוונתו שעושה המצוה כדי לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו. ובכל מצוה שאדם עושה באותו האבר שיש עושה יזמין את האבר הזה ויאמר: הנני עושה באבר זה מצוה זו, בהנחת תפילין יזמין היד, והפה יזמין לתורה ולתפילה ולדברי שלום, והרגליים יזמין להילוך לקדושה, וכן בכל מצוה ומצוה. המחשבה, היא כוונת המצוה וטעמה וסודה עד מקום שיד שכלו מגעת. והמעשה, הוא עשיית המצוה בשמחה ובזריזות ובעבודת שלימה לה' אלוקינו יתברך, אשר הציאנו מבית עבדים להיות לו לעבדים. (יומא תוכח מוסר את קע"ט) (עבד המלך).

שאלות

- א. רמז בפרשה לחודש אלול.
- ב. ב"ה שמ"ו סימן - אחד מהם בפרשתנו.
- ג. **פי אנכי ידעתי את מרידך ואת ערפך הקשה הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם י-הוה ואף פי אחרי מותי.** (לא כז) לכאורה קשה דאיתא (סנהדרין לו א) **הנהו בריוני דהוה בשיבבותיה** [אותם בריונים שהיו בשכנותו] של ר' זירא, **דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא** [שהיה מקרבם כדי שיחזרו בתשובה], **והו קפדי רבנן** [והיו מקפידים חכמים] עליו, על שהוא מקרב אותם. **כי נח נפשיה** [כאשר נחה נפשו, נפטר] **ר' זירא, אמרי** [אמרו] אותם בריונים: **עד האי דנא** [עכשיו] **הוה חריכא קטין שקיה דהוה בעי עלן רחמי** [היה החרוך קטן השוקיים, שהוא כינוי לר' זירא, שהיה מבקש עלינו רחמים] **שלא נענש על חטאינו המרובים, השתא מאן בעי עלן רחמי** [עכשיו מי יבקש עלינו רחמים]? **הרהרו בלבייהו** [בלבבם], **ועבדו** [ועשו] **תשובה**, הרי יפה עשה שקרבם שלבסוף אף הם חזרו בתשובה. רואים שלאחר מיתת הצדיק מסתבר יותר שיחזרו בתשובה ולא יוסיפו לחטוא. וזה אחד מעשרה ק"ו שבתורה הא איכא למפרך דיאמרו עד האי דנא הוה משה בעי רחמי עלן השתא מאן בעי רחמי עלן ויהרהרו בתשובה כדאמרינן הכא גבי רבי זירא.
- ד. תשובת היחיד מועילה על כל עבירות שבתורה, חוץ מג' עבירות חמורות שהם: ע"ז, ג'ע, ש"ד. אבל אם עושה תשובה עם הרבים, התשובה מועילה גם על ג' עבירות החמורות. והוא רמז בפסוק (תהלים צ ג) **תִּשָּׁב אֲנוּשׁ עַד דָּכָא וְתִאֲמַר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם.**
- ה. רמז בפרשה לתחיית המתים מן התורה.
- ה. **הספת ושמע ישראל** (כו, ט) רמז למצוות שהן בעמידה.
- ו. ראייה בפרשה שכהן קורא ראשון אחריו לוי ואחריו ישראל.
- ז. **פי קרוב אליה הדבר מאד בפייה ובלבבה לעשתו.** (ל יד) לכאורה מה שייך עשייה בלב.
- ח. אסתר מן התורה מנין (דברים לא, יח) **וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתֵּיר פְּנֵי בְּיּוֹם הַהוּא.** (חולין קלט ב) מה הטעם דכתיב **בְּיוֹם הַהוּא** ולא כתיב בעת **בַּעַת הַהִיא.** איך רמזו ענייני מגילת אסתר והגאולה שהיתה לעם ישראל מגזירת המן בפסוק (מלבד לשון נופל על לשון).
- ט. השיעור המינימלי של שופר כדי שיהא כשר לתקיעות.
- י. **וַיְהִי-אֶ-לֵהִיף אֶת לִבְבָּךְ וְאֶת לִבְבִּי זָרָעָךְ** (ל ו) מה הטעם דכתיב לשון **וַיְמַל**, מה הטעם דכתיב **אֶת לִבְבָּךְ** ולא כתיב את לב.
- כ. ראייה בפרשה שלא נגזרה גזירת המרגלים על יוצאי מצרים למות במדבר פחות מבן עשרים.
- כ. **וַיֵּצֵאוּ מִשָּׁה אֶת הַלְוִיִּם וְנָשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית י-הוה לְאֹמֶר.** (לא כה) **אֶת הַלְוִיִּם** הם הכהנים. וכן **וְהַפְּהָנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק** (יחזקאל מד טו) הכהנים מבני לוי מזרע צדוק ששימש בימי שלמה. (מצודת דוד). מספר המקומות בתנ"ך שנקראו הכהנים לויים.
- ל. פסוק שלם יחיד בתנ"ך בגימטריא **ראש השנה** (861) והוא נמצא בתהילים (פרק קי"ט).
- מ. רמז בפרשה למצוות ברית המילה - המסמלת אות בין הבורא יתברך לעם ישראל.
- נ. **לֹא בְּשָׂמִים הוּא לְאֹמֶר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמִימָה וַיִּקְחָהּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וַנַּעֲשֶׂנָה.** (ל יב) לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה. (עירובין נה א). לכאורה קשה איך אפשר לעלות לשמים, ואיתא (בב"מ צד א) האומר הרי זה גיטף על מנת שתעלי לרקיע, הרי זה תנאי שאי אפשר לקיימו. מה ההוה אמינא לעלות השמימה.
- ס. נהגו לתקוע בשופר בראש השנה מאה תקיעות. כמה תקיעות בסה"כ תוקעים בתקיעה שברים ותרועה, והקשר לחג הסכות הבעל"ט.
- ע. **אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם פְּלִקָּם לִפְנֵי י-הוה אֶ-לֵהִיכֶם רְאִשִׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם פֶּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל.** (כט א) לכאורה התיבה **פְּלִקָּם** מיותרת, אחרי שנאמר **פֶּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל.** והפירוט גם הוא לכאורה מיותר.
- פ. **טַפְסָם וְנִשְׁיָם וְגַרְף אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַתְּנֵיךָ מַחֲטָב עֲצִיף עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ.** (כט י) כאן הקדים טף לנשים. ואילו לקמן בהקהל נאמר (לא יב) **הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים וְהַטָּף וְהַגָּרְף אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ.** הקדים הנשים לטף.
- צ. והותירך -הנה אֶ-לֵהִיךָ בכל מעשה יְדָךְ **בְּפָרִי בִטְנֶיךָ וּבְפָרִי בְהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמְתָךְ לְטוֹבָה** (ל ט) כאן פרי אדמתך נאמר אחרון, מה הטעם שבפסוק בְּרוּף פָּרִי בִטְנֶיךָ וּפָרִי אֲדָמְתָךְ וּפָרִי בְהִמְתָּךְ שְׁגַר אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרוֹת צֹאנֶיךָ. (כח ד) הקדים אדמתך לבהמתך.
- ק. **מַחֲטָב עֲצִיף עַד שְׂאֵב מִימֶיךָ.** (ל י) פרש"י - מלמד שפאו פנעננים להתגיר בימי משה פְּדָרָךְ שְׂפָאוּ גְבַעוֹנִים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְזֶהוּ הָאָמֹר בְּגַבְעוֹנִים: **וַיַּעֲשֵׂוּ גַם הָמָּה בְּעַרְמָה** (יהושע ט, ד) ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (מדרש תנחומא נצבים ב; יבמות ע"ט ע"א). לכאורה כיצד ניתן להגיד שרימו את משה רבינו כמו שרימו את יהושע, שהרי נאמר עליו (במדבר יב ז) **לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי וְאָמֵן הוּא.** כיצד קיבלם משה והם בכלל לא **תַּחֲתָה פֶּל גְּשָׁמָה.** (דברים כ טז)
- ק. **גְּפִרִית וְמַלַּח שֹׁרְפָה כָּל אֲרָצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יַעֲלֶה בָּהּ פֶּל עֵשֶׂב** (כט כב) לכאורה מה עניין מלח לגפריית. איתא בגמרא (בב"מ נט א) בענין תנורו של עכנאי - תנור ואמר להם: אם הלכה פְּמוֹתִי - מן השמים יוכיחו. וצאתה פת קול ואמרה: מָה לָכֶם אֶצְלֵ רַבִּי אֶלְעִזָּר, שְׁהִלְכָה פְּמוֹתוֹ כְּכָל מְקוֹם. עַמְד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר: **לֹא בְּשָׂמִים הִיא!** מאי "לא בשמים היא"? אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ: שְׂכָבָר נִתְּנָה תוֹרָה מִהַר סִינַי, אֵין אָנוּ מְשַׁגְּחִין בְּבֵית קוֹל, שְׂכָבָר כְּמַתְּבַת בְּהַר סִינַי בַּתּוֹרָה 'אֲחֵרֵי רַבִּים לְהַטֹּת'. לכאורה קשה מהא דאיתא (יבמות יד א) **בֵּית שְׂמַאי מְתִירִין הַצְּרוֹת לְאֲחִים,** וּבֵית הֵלֵל אוֹסְרִים. דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול.
- ש. בפרשתנו רמז לשופר.
- ת. **רְאִשִׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם פֶּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל.** (כט א) מה הטעם שמשנה רבינו הקדים ראשים לזקנים, וביהושע הפך הסדר דכתיב (יהושע כ"ד) וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לְכָל יִשְׂרָאֵל לִזְקֵנָיו וּלְרִאשֵׁיו וּלְשֹׁפְטָיו וּלְשֹׁטְרָיו.
- ת. **וַיִּתְּשֶׂם י-הוה מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת פיום הנה.** (כט כז) מנין השנים שהיו עשרת השבטים בארץ עד שגלו.

תשובות

- א. אַתְּ לְכַבֵּד וְאַתְּ לַכֵּב וְנָרְעָף (ל'ו) ר"ת אלול *
- ב. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֶת-הַשָּׁמַיִם (בראשית א' א). י-יְהוֹדָה אֶתְּהָּ יְהוָה אֱחָיִף (בראשית מ"ט ה). ה - לְכֹל חַיִּל פָּרְעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיּוֹם (שמות י"ד כ"ח). ש - שָׁמַר לָךְ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצְוָה הַיּוֹם (שמות ל"ד י"א). מ - מִה טֹב אֶתְּהָּ אֲחָיִף יְעָקֹב (במדבר כ"ד ה). ו - וְאָעִינָה בְּסֵם אֶת הַשְּׂמִימִם וְאַתְּ הָאָרֶץ (דברים ל"א כ"ח). ר"ת של המילים שנוהגים לכתוב בראש עמוד בספר תורה: כתב הרמ"א 'יש סופרים מדקדקים לכתוב אותיות ב"ה שמו בראש העמודים' (רמ"א יו"ד רע"ג ו).
- ג. גדול מחבור יצרו גדול ממנו והטעם דכנגד נפשו בקדושה מאותה מדרגה כנגדה בא לו היצה"ר מהסט"א א"כ אין ראייה מהני דהווי בדור ר' זירא בדור אמוראים אחרונים דנפש שלהם ממדרגה תחתונה והיצה"ר שלהם לא היה כ"כ. משא"כ דור דעה ממדרגה עליונה דגם היצה"ר חזק מאד ובשלמא בחיי משה רבינו בבא שפע גדול ומורא ממנו והני לחזור בתשובה וע"ז קאמר דאחרי מותו לתוקף יצרם יוסיפו לחטוא והוא ק"ו טוב לפי ערך נפשם. א"נ אנשי כנה"ג ביטלו יצה"ר דע"ו ואף דעירות סמויהו לעיניה ומשו"ה אחר ר' זירא הדרי הני ועבדו תיובתא. אמנם בימי משה רבינו ע"ה דאז היצה"ר דע"ו בתוקפו שפיר עביד ק"ו דלתוקף היצה"ר דע"ו לא סגי בהרהור כי הני. (מראית העין – סנהדרין לו א) *
- ד. דם – שפיכות דמים, כפירה – עבודה זרה, אשת איש – גילוי ערוה. ר"ת דְּבַא. והכי ביאורו תָּשָׁב אָנוֹשׁ אדם ביחיד שהוא אנוש יכול לחזור בתשובה עַד דְּבַא ר"ת דם כפירה גילוי ערוה שבוה היחיד לא יכול לכפר לבדו, והעצה לכך וְתֵאמַר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם שהם שבים ברבים ובזה מועילה התשובה עם לְגַ עֲבִירֹת הַחַמּוּרוֹת. (אודיש מהר"ץ – תהלים שם)
- ה. הַרְגָה שֹׁכֵב עִם אִבְתֵּיהֶם וְקָם (לא טו) מכאן לתחיית המתים מן התורה. פרש"י - הנה אתה מת שוכב והנה אתה קם שתחיה לעתיד לבא והאי וקם אנהך קאי. (סנהדרין צ ב) תגין בקורף לרמז לתחיית המתים. (ילקוט האזובי) *
- ה. ה-הלל [קריאת הלל], ס-סוכה [נטילת לולב במעומד], כ-כהנים [נשיאת כפים], ת-תפילה, ו-ויודו, ש-שופר, מ-מגילה [הברכה וקריאתה לכתחילה], ע-עומר, [ספירת העומר] ר"ת הַסֶּכֶת וְשִׁמְעוּ (אמרי שמאי בשם רשב"ץ ואורחות חיים)
- ו. וּתְהִי אֵל הַכְּהֹנִים בְּנֵי לׁוֹי הַנְּשָׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְ-הוָה וְאַל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (לא ט) כהן קורא ראשון ואחריו לוי. מנה"מ, אמר רב מתנה, דאמר קרא וַתְּהִי אֵל הַכְּהֹנִים בְּנֵי לׁוֹי, אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי הם, אלא כהן ברישא והדר לוי. (גיטין נב ב) וכתב וְאַל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אחר בני לוי. (ירושלמי גיטין פ"ה ה"ט, תורה תמימה) *
- ז. זדונות נהפכים לזכויות בתשובה מאהבה וזה נחשב כאילו בפועל הוא מקיים את המצוות, וזהו עשייה שבלב. (חת"ס)
- ח. חלום הראו למרדכי כדי שיתפלל ויבטל את הגזירה. כתיב (אסתר ד א) וַיִּמָּרְדְּכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה פֶרְשִׁי - בַּעַל הַחֲלוֹם אָמַר לוֹ שְׁתַּפְּסִימוּ הָעַלְיוֹנִים עַל פֶּךָ, לָפִי שֶׁתַּפְּסִימוּ לְעַלְמֵי בִימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר וְשֶׁתַּפְּסִימוּ מִסְעוּדַת אֲחַשְׁוֶרְשׁוֹ. אמר הקב"ה, אעפ"י שהסתרתי פני מהם – בְּחֲלוֹם אֲדַבְּרָ בּוֹ. פרש"י - בְּיוֹם הַהוּא קִדְדִּיךָ, בְּיוֹם וְלֹא בַלִּילָה, שְׂמַרְאִים לוֹ חֲלוֹם כְּדִי שִׁתְּפַלֵּל עַל הַדָּבָר. וזהו ששאלו, אסתר מן התורה מניין, כלומר ענין אסתר ומקריה, שיודיע הקב"ה דבר גזירה בחלום כדי שיתפללו, איפה רמזו בתורה, והשיב רב מתנה, וְאַנְכִי הַסֶּתֶר אֲסִתִּיר. (תורה תמימה) כלומר בימי אסתר אסתיר פני מהם ויבקש המן לאבדם. (דעת זקנים, הרא"ש)
- ט. טפח שוחק - בְּנֵי שִׂימְחוּ וְנִדְּוּ וְנָרְעָף וְלִכְאֹן וְלִכְאֹן. (ר"ה כז ב) שופר בגימטריא אברהם יעקב יוסף (586) והשופר עצמו מאילו של יצחק. (לקוטי לוי יצחק)
- י. יְצַר הָרָע דֹמָה לְזִבּוּב לְזִבּוּב יְיֹשֵׁב בֵּין שְׁנַיִם מְפָתְחֵי הַלֵּב (ברכות סא א) וצריך להסירו ולמולו מבין הלב. וזהו אַתְּ לְכַבֵּד ולא כתב את לבך שהוא ב' לבבות. (טעמא דקרא) *
- כ. כִּי אָתֶם יִדְעַתֶּם אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּ בְּאַרְצְךָ מְצֹרִים (כט טו) מלמד שהיו שם מיוצאי מצרים, מכאן ראייה שלא נגזרה גזירה על פחות מבן עשרים שנה. (הרא"ש, דעת זקנים)
- כ. כ"ד מקומות בתנ"ך נקראו הכהנים לויים. (יבמות פו ב) לומר שאין הלויים רשאים ליגע בארון. (ילקוט האזובי) כתב החיד"א - פירש רבינו האר"י זצ"ל דלעתיד לבא הכהנים יהיו הלויים וז"ל הַכְּהֹנִים הַלְוִיִּם. (חומת אנך)
- ל. לְמִשְׁפַּטֵּי עֲמֻדוֹ הַיּוֹם כִּי הִלֵּל עֲבָדֶיךָ. (תהלים קיט צא) הוא הפסוק השלם היחיד בתנ"ך בגימטריא ראש השנה (861).
- מ. מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמַמָּה (ל' ב) ר"ת מילה – רמז שבזכות מצוות המילה עלה משה רבנו לשמים לקבל את התורה. (דעת זקנים) מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׂמַמָּה – סופי תיבות י-ה-ו-ה. (הרא"ש)
- נ. נביאים וידיעו לישראל מה אמרים בשמים על הלכה זו, קמ"ל דהתורה ניתנה בארץ ומה שפוסקים ב"ד של מטה כך פוסקים בשמים. א"נ הכוונה על הירח והכוכבים וזה נקרא שמים. מכאן משמע שאנשים יכולים לעלות על הירח והכוכבים. (טעמא דקרא) *
- ס. ס' תקיעות מסוג תקיעה, כ' תקיעות מסוג שברים, כ' תקיעות מסוג תרועה. וסימנך סכ"ך. הסוכה נקראת בשמה על שם הסכך הסוכך עליה מלמעלה והיא נקראת צילא דמהמנותא – איתא בשם רבינו האר"י ז"ל שהתקיעות שתוקעים בראש השנה הם חוזרים ומגינים עלינו בסוכה. ערבים ישראל זה לזה – לאחר שחטאו בעגל והפרו את הברית הראשונה. כי מצד שיכנסו בערבות אז יהיו הגדולים לעולם קודמין ליתן את הדין מן מי שתחתיהם, והקדים הראשים רְאִשֵׁיכֶם שֶׁבִטְיָכֶם כי הראשים קודמים אל הזקנים בכ"מ כי לעולם יותר נשמעים אל מי שמכריחם על העשיה. (כלי יקר) ויתכן לומר כי נכללו בפסוק זה שתי הבטחות, האחת שיהיו ישראל קיימין ולא יתבטלו לעולם אבל יהיו דור אחרון ולעולם יעמדו, והשני שיהיו זוכין לחיי העוה"ב בקיום התורה. והוצרך להבטיח כן מפני שישאלו היז ראוין להאבד לכובד התוכחות שהזכיר למעלה שעברו עליהם, ועל כן אמר שיהיו נצבים העולם בעולם הזה, כלשון [לְעוֹלָם יְ-הוָה דְּבִרְךָ נֶצֶב בְּשָׂמַיִם ולא יאבדו מפני התוכחות הקשות אבל תהינה להם מרוק עונות שבהן יזכו לחיי העוה"ב, והוא שאמר לָפִנִי יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיָכֶם, כלשון (כה) וַיְצַדְקָה תְהִלָּה לָנוּ... לָפִנֵי יְ-הוָה אֶ-לֶהֱיָנוּ, שהיא הבטחה בשכר העוה"ב, וזהו לשון כלכם, כלשון רז"ל שאמרו (סנהדרין יא) כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. (רבינו בחיי) *
- פ. פטורות הנשים ממצוות עשה שהזמן גרמא - לפיכך לענין כריתת הברית על מצוות התורה הקדים את המצווים על כל מצוות התורה קודם, והטף סופו להיות חייב בכל מצוות התורה והברית נכרתה לעולם ועד ונאף עם דורות העתידים להיות, לכך הקדים את הטף לנשים. אבל במצוות הקהל שבאים לשמוע דברי תורה, והנשים שומעות ומבינות ומקיימות את הנוגע להן, משא"כ הטף שאין לו מושג מה קוראים שם וְהִטָּף – לָמָּה פָּאוּ? לתת שֶׁכֶר לְמִבְיֵאֵיהֶם. לפיכך הקדים שם נשים לטף. (אזנים לתורה)
- צ. צדיקים גמורים נקט כסדר השנה, דניסן אייר סיון הוא זמן קציר התבואה, אב ואולול הוא זמן לידת הבהמות, אבל כאן מיירי בעלי תשובה, שמתחלה הם רשעים ונתקלקל הכל או נלקח ע"י גויים וקאמר שאם יעשו תשובה יברך הקב"ה את מה שנותר מהם, לכך הקדים הבהמה לתבואה דחשיב יותר. כדאמרין (חולין פד א) לעולם למכור אדם שדה ויקח עתודים [פרש"י - צאן שיש לו מהם חלב לפרנסה וגיזין ללבוש] ואל ימכור עתודים ויקח שדה. (טעמא דקרא) דחזינן (דברים ז יג) [דנקראו] עֲשָׂתָה שְׂמֵעָתָה שְׂמֵעָתָה שְׂמֵעָתָה את בעליהן. (רבינו גרשום) *
- ק. קודם שבאו לארץ לא היו בכלל לֹא תַחֲתֵיהֶם כָּל נַשְׂמָה. רק בשעת מלחמה כשעברו את הירדן, וקודם כביוש שרי לקבלם כשנתגירו, והם באו אליו להשלים עימו, ולא קבלם ונתנם לחוטבי עצים ולשוואבי מים ופי' גַם הָמָּה וגו' שבאו, אבל לא שיכלו לרמות אותו. (שפתי חכמים, מנחת יהודה) *
- ק. קיום התורה מבטיח שתהיו עומדים לפני כמלח זה שאין האש אוכלתו, עכשיו שלא קיימהו האש שהתורה יוצאת ממנו תאכלם כגפרית זה שהאש אוכלתו. שאין לך דבר עומד בפני האש יותר מלח ואין לך דבר כלה על יד אש יותר מגפרית. (החזקוני)
- ר. רוב בית הלל ולכן הלכה כמותם – ויצאה בת קול דהוה מספקא לן אי אזלינן בתר רובא משום דבית שמאי הוו חריפי טובא. (תוספות שם)
- ש. שָׂרֵשׁ פָּרָה רָאשׁ וְלָעֶנֶה. (כט יז) ר"ת שופר. בא לרמוז שתקיעת השופר מעוררת האדם לתשובה. ובכח השופר להעמיק ולתקן את שורשי חטאי האדם וכשם שבחטא העגל הפגם היה בשורש, כך צריך להתעורר לתקן את שורשי החטאים כדי שלא נשוב אליהם. וזהו עבודת התשובה. (צירור המור, תורת משה) *
- ת. תלמידיו של משה רבינו היו כולם – אצל יהושע לא כולם היו תלמידיו [ולכן נהג בזקנים כבוד]. א"נ משה רבינו לא היה צריך לזקנים בכיבוש הארץ הקדים ראשים, ויהושע היה צריך להם הקדימו לראשים. א"נ משה רבינו לא נתייגע בתורה הקדים ראשים, ויהושע שנתייגע הקדים זקנים. א"נ לפי שצפה משה רבינו ברוח הקודש שעתידים ישראל להסגר במלכות וראשיהם עומדים על גביהם לפיכך הקדים ראשים לזקנים [ירושלמי הוריות פ"ג ה"ה] (תורה תמימה)
- ת. תשי"ח שנים היו עשרת השבטים בארץ עד שגלו. כמנין (לעי' ד כו) אָבֵד תֵּאבְדוּן מַהֵר (718) עם מנין התיבות). וכמו (דברים לג כט) וְאֲשֶׁר תִּרְבַּב וְאֲשֶׁר תִּרְבַב בגמטריא 717) וזהו זְרָמָתִם שִׁנָּה יְהִיו (תהלים צ ה) שנים כמנין זְרָמָתִם יְהִיו (718), לכך כתיב שִׁנָּה חֶסֶר י' כְּמוֹ שִׁנָּה. (רבינו אפרים)

